

דף ל'

שטר שלא נכתב בו שנעשה בג' מביאה הגמרא מעשה בשטר 'אודיתא', שהיה כתב דיינים
בו את לשון השטר כפי שנעשה בבית דין, אבל לא נכתב בו 'במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי'. סבר רבינא לומר, שזה מה שהגמרא הביאה בשם ריש לקיש, חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא אם כן נעשה בגדול והשטר כשר. אמר לו רב נתן בר אמי, כך אמרו משמו של רבא במקרים כאלו חוששים לבית דין טועים. אמר רב נחמן בר יצחק, אם כתוב בשטר בית דין, שוב לא צריך לחשוש. שואלת הגמרא, ואולי מדובר בשנים שדנו שנקראים בית דין חצוף, שכן אמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף? עונה הגמרא, שכתב בו בית הדין של רב אשי. שואלת הגמרא, ואולי הדיינים שבבית דינו של רב אשי סוברים כשמואל שבדיעבד מועיל בשני דיינים? עונה הגמרא, שכתוב בו שכך אמר להם רב אשי.

תנו רבנן, מי שאמר ליתומים 'אני ראיתי אביכם מטמון שהטמין האב
שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן' 'של מעשר שני הן', אם אמר שראה שהטמין בבית, לא אמר כלום. ואם אמר שראהו בשדה, דבריו קיימים. כללו של דבר, כל שבידו ליטלם דבריו קיימים, ואם אין בידו ליטלם לא אמר כלום. ואם היתומים עצמם ראו את אביהן לפני פטירתו שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל, ואמר 'של פלוני הן' 'של מעשר שני הן', אם כמוסר דברים בלבד דבריו קיימים. ואם נראה שאומר כן משום שרוצה להערים שהוא מתיירא שלא יטלם בחייו, או שלא יחזיקוהו כעשיר, לא אמר כלום. מי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו שלא ידע היכן הם, ובא בעל החלום⁴²⁹ ואמר לו כך וכך הן במקום פלוני, אולם הם של מעשר שני, זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלים ולא מורידים ומותר לו לקחתם.

כיצד כותבים את הכרעת הדין
בשטר
למדנו שבמקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים
ששנים אומרים זכאי ופסקו את הדין, כותבים כן
בשטר. ומביאה הגמרא, שנחלקו כיצד כותבים זאת בשטר. רבי יוחנן אמר זכאי, ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין. רבי אלעזר אמר, מדבריהן נזדכה פלוני. והיוצא ממחלוקתם להלכה, במקום שהתברר שטעו ומחזירים למי שהפסיד. למי שסובר שכותבים זכאי, הואיל ולא פרטו את דעת האחד משלם עמם. ולמי שסובר שכותבים פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייבין, לא משלם שהרי פרטו את דעתו והוא ולא טעה. שואלת הגמרא, ומדוע לסובר שכותבים 'זכאי' השלישי משלם עמם, הרי יכול לומר להם 'אם הייתם שומעים לי גם אתם לא הייתם

429 שר המראה חלומות בלילה. רש"י.

משלמים? אלא אומרת הגמרא, שהיוצא להלכה האם השנים משלמים את חלקו השלישי. למי שאמר שכותבים זכאי משלמים שכולם כלולים יחד, ולמי שחולק אינם משלמים חלקו ובעל הדין יפסיד.

שואלת הגמרא, ומדוע לסובר שכותבים זכאי משלמים חלקו, והרי יכולים לומר אילו לא היית עמנו לא היינו דנים כלל ולא היינו מתחייבים? אלא היוצא ממחלוקתם האם עוברים על האיסור "לא תלך רכיל בעמך", רבי יוחנן אמר כותבים 'זכאי' כדי שלא לפרט מי חייב ומי טעה שלא לעבור על איסור רכילות. ריש לקיש אמר שכותבים מי זיכה ומי חייב, שאם כותבים סתם 'זכאי' נראה כשקר. ורבי אלעזר מסכים עם שניהם ולכן אומר שכותבים 'מדבריהם נזדכה פלוני'.

את מי היו מכניסים אחר שישבו למדנו במשנה שלאחר שהדיינים דנים על העדות השמיעו, היו מכניסין אותם. ומבררת הגמרא את

מי היו מכניסים. אם את בעלי הדין הרי לא נכתב קודם במשנה שהוציאו אלא רק את העדים. אלא הכוונה שהכניסו את העדים, ודבר זה לא כרבי נתן. ששנינו ברייתא, לעולם אין עדותן מצטרפת, עד שיראו שניהן כאחד. רבי יהושע בן קרחה אומר, אפילו אם ראו בזה אחר זה. ואין עדותן מתקיימת בבית דין, עד שיעידו שניהן כאחד. רבי נתן אומר, יכולים להעיד בנפרד ואפילו בשני ימים. ובמשנתנו משמע שמעדים באותו פרק זמן? אלא אומרת הגמרא, הכוונה שהניסו את בעלי הדין, וזה כפי ששנינו, רבי נחמיה אומר, כך היה מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים מכניסין לבעלי דינן ושומעין דבריהן. ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם, ומוציאין אותן לחוץ ונושאים ונותנים בדבר. ואף שבברייתא אחרת שנינו גמרו את הדבר מכניסין את העדים, ברייתא זו שלא כרבי נתן.

מבאר הגמרא, הטעם במה שנחלקו בברייתא הקודמת האם העדים צריכים לראות יחד, הוא בין בפסוק ובין בסברא. בסברא נחלקו האם אומרים שהעדים מעידים על אותו המנה ועדותם כשרה, או שחוששים שעד שהעד השני ראה החליפו למנה אחר, ואין העדות על אותו המנה. ויש אומרים שנחלקו בפסוק, ששנינו בברייתא, נאמר: "לא יקום עד אחד" מדוע ייתרה התורה וכתבה גם לשון יחיד וגם אחד? אלא זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים, עד שיפרט לך הכתוב אחד. ועוד שנינו, שהתורה כותבת לגבי עדות "והוא עד או ראה או ידע" בלשון יחיד, להשמיע שהעדות צריכה להיות עד שיראו שניהם כאחד. והחולק סובר שאין זה כוונת הפסוק אלא שמכל מקום הוא עד או ראה או ידע.

הטעם במחלוקת האם מעידים באותו היום

מבאר הגמרא, הטעם במה שנחלקו האם צריכים להעיד באותו היום, הוא בין בסברא ובין בפסוק.

נחלקו בסברא שהסובר שמעידים יחד סובר שעד אחד מחייב שבועה ואינו מחייב

ממזון ולכן מעידים יחד. והחולק סובר שהואיל ומילא לא אומרים בפה אחד אלא מצרפים אותם, גם אם מעידים בשני זמנים מצטרפת עדותם. ונחלקו בפסוק במה שנאמר: "אם לא יגיד ונשא עונו". ששניהם סוברים שצריכים לראות כאחד, אלא נחלקו האם מקישים הגדה לראיה וגם בהגדה צריכים לומר כאחד. או שאין מקישים ולא צריכים להעיד כאחד.

האם הלכה כרבי יהושע בן קרחה רבי שמעון בן אליקים חפץ להסמיך את רבי יוסי ברבי חנינא לדיין, ולא הצליח להודמן לדבר. יום אחד ישב לפני רבי יוחנן, ושאלם רבי יוחנן האם יש מי שיודע האם הלכה כרבי יהושע בן קרחה או לא? אמר לו רבי שמעון בן אליקים, רבי יוסי ברבי חנינא יודע. אמר לו, אמור איזו? אמר לו, תחילה יסמוך אותו מר ואחר כך יאמר, וסמכו. אמר לו, בני אמור לי כיצד שמעת? אמר לו, כך שמעתי שמודה רבי יהושע בן קרחה לרבי נתן ובין בהגדה ובין בראיה אין צריכים לומר כאחד. אמר לו, לזה הוצרכתי?! ומה לגבי עיקר הראיה סובר רבי יהושע בן קרחה שאין צריכים כאחד, בהגדה הוצרכו להשמיע? בכל זאת אמר לו, הואיל ועלית על ידי שסמכתך, לא תרד. אמר רבי זירא, ממעשה זה נשמע, שאדם חשוב שסמך אינו חוזר בו.

בעדות קרקעות מודים חכמים לרבי אמר רבי חייא בר אבין אמר רב, הלכה כרבי יהודה ^{יהודה} יהושע בן קרחה שאין עדים חייבים להעיד יחד בין אם מעיידים על קרקעות, ובין בעדות על מטלטלין ואין אומרים שאין הם מעיידים על אותם המטלטלין. עולא אמר, הלכה כרבי יהושע בן קרחה בקרקעות אבל לא במטלטלין שחוששים שמה שהאחד מעיד אינו על אותו הדבר שהשני מעיד. אמר לו אביי, ממה שאמרת הלכה משמע שיש חולקים, והרי אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב, מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות קרקע. ושנה רב אידי בר אבין בהלכות נזיקין שנשנו בבית מדרשו של קרנא, מודים חכמים לרבי יהושע בן קרחה בעדות בכור⁴³⁰ ובעדות קרקע ובעדות חזקה⁴³¹, וכן בעדות שבבן ושבת? עונה הגמרא, האם ניתן להקשות מאחד על השני, אחד סובר שנחלקו ואחד סובר שלא נחלקו.

מבררת הגמרא, מה הכוונה במה ששנינו וכן בעדות שבבן ושבת, אם נאמר באים עדים להעיד על כך שהבן והבת היו כבר גדולים, שעד אחד אומר שראה שערה אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה. הרי כל אחד מעיד רק על חצי דבר.

430 מדובר על מומין הראויין לבא בידי אדם שאין רועים כהנים נאמנין לומר מאליו נפל בו מום זה, שחשודים בזה"ז להטיל מומין בבכורות כדי להתירן בשחיטה. אלא הכהן צריך שני עדים שמאליו נפל בו מום זה. ואם הביא עד אחד על מום זה ועד אחד על מום אחר בבכור זה מצטרפין. ויש אומרים בעדות בכור להעיד שהתירו חכם. וק' שרי גם אחד נאמן באיסורין. רש"י. ותוס' מפ' שמעיד ששמעו מאביו זה אחר זה איש פלוני בן בכור הוא.

431 זה אומר בפני אכלה שלש שנים ראשונות של שמיטה וזה אומר בפני אכלה שלש שנים אחרונות מצטרפים שעדותם על קרקע אחת. רש"י.

אלא הכוונה שאחד אומר שתיים בגבה ואחד אומר שתיים בכריסה.

מתי מצטרפים בעדותם אמר רב יוסף, אני אמרתי משמו של עולא, הלכה כרבי יהושע בן קרחה בין בקרקעות בין במטלטלין, והחכמים שבאו ממחוזא אמרו שכך אמר רבי זירא משמו של רב הלכה כמותו בקרקעות אבל לא במטלטלין. ומבארת הגמרא שרב אמר כך לשיטתו ששנים שהעידו אחד אמר שבפניו הודה פלוני ביום ראשון שהוא חייב לפלוני מנה, ואחד אמר שבפניו הודה פלוני ביום שני שהוא חייב לפלוני מנה, או שאחד אמר שבפניו הלוח פלוני מנה לפלוני ביום ראשון, ואחד אמר שביום שני פלוני הודה בפניו שהוא חייב לפלוני מנה, מצטרפים שיש לומר שמעידים על אותו המנה. אבל אם העידו כל אחד על יום אחר שפלוני הלוח מנה לפלוני, או הראשון העיד על הלוח והשני העיד שביום אחר הודה על ההלואה, לא מצטרפים שיתכן ואינם מעידים על אותו המזון.

עדות אחר עדות ואחר הודאה רב נחמן בר יצחק מצא את רב הונא בריה דרב יהושע ושאלו, מדוע רק בעדות הלואה אחר עדות הלואה חוששים שאינם מעידים על אותו המנה ולכן אינם מצטרפים, הרי גם בעדות על הודאה אחר עדות על הודאה יתכן ומה שהודה לשני אינו על אותו המנה שהודה לראשון? אמר לו, מדובר שכשהודה לשני אמר לו שהודה כן גם לפני פלוני. שאלו והרי לראשון לא אמר כן ואין זה עדות אחת? אמר לו, מדובר שחזר ואמר לראשון שמה שהודה לו הודה גם לפני פלוני. אמר לו, תנוח דעתך שהנחת את דעתי. שאלו ומה היישוב בזה, הרי כשם שהסברת שחזר ואמר לראשון ניתן לומר כן גם לגבי הודאה אחר הלואה, ומדוע שם אינם מצטרפים? אמר לו זה מה ששמעתי עליכם שאתם צוקרים דקלים וחוזרים ושותלים אותם, והתכוון לומר שהם מישיבים ואחר כך חוזרים ומקשים.

ומביאה הגמרא, שנהרדעי אמרו, בין הודאה אחר הודאה בין הודאה אחר הלואה בין הלואה אחר הלואה אחר הודאה מצטרפות, וזה כשיטת רבי יהושע בן קרחה.

עדות המכחשת בבדיקות אמר רב יהודה, עדות המכחשת זו את זו בבדיקות⁴³², כשרה בדיני ממונות. אמר רבא, מסתברים דבריו של רב יהודה במקרה שאחד אומר ראיתי שמלווהו ממעות שבארנק שחזר ואחד אומר ממעות שבארנק לבן, שהואיל ואין זה מעיקר העדות אינם נחשבים למכחישים. אבל אחד אומר מנה שחזר ואחד אומר מנה לבן, אין מצטרפים. שואלת הגמרא, והאם בדיני נפשות אין הם מצטרפים והרי אמר רב

432 שאינה משבע חקירות באיוו יום באיוו שעה שהומה תלויה בהן אבל בכליו שחורין וכליו לבנים שאין דין הזמה תלויה בהן. רש"י.

חסדא עדים המעידים על אדם שהרג את הנפש אחד אומר בסיף הרגו ואחד אומר בארירן הרגו, אין זה עדותם מכוונת. אחד אומר כליו שחורים ואחד אומר כליו לבנים, עדותם מקובלת? עונה הגמרא האם ניתן להקשות מאחד על השני, הוא סבור שמצטרפין והשני חולק עליו שאינם מצטרפים.

כת אחת אומרת מנה לבן ואחרת אומרת מנה שחור
אמר מנה לבן מצטרפים, וזה כפי שאמר רבי

יהושע בן קרחה שאינם צריכים להעיד יחד. שואלת הגמרא, והרי ניתן לומר שמה שאמר שרבי יהושע בן קרחה זה רק במקום שאינם מכחישים, אבל אם מכחישים אינם מצטרפים? אלא נהרדאי סוברים כך כתנא שבברייתא ששנינו אמר רבי שמעון בן אלעזר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת מאתים ואחת אומרת מנה שמצטרפים, כיון ששניהם מודים על מנה אחד ויש בכלל מאתים מנה. ונחלקו כשבאו להעיד כת אחת, עד אחד אומר מנה והשני מאתיים. שבית שמאי אומרים נחלקה עדותן ובית הלל אומרים יש בכלל מאתים מנה. הרי שנהרדאי סוברים כבית הלל שאם אין סתירה מפורשה בעדותם מצטרפים.

מעידים על חבית יין מבררת הגמרא מה הדין אם אחד אומר חבית של יין, ואחד אומר והשניה על חבית שמן חבית של שמן. ומביאה הגמרא שכך היה מעשה ובאו לפני רבי אמי וחייב שישלם חבית יין שדמיה בכלל חבית של השמן. ואמרו כך לכאורה כפי שאמר רבי שמעון בן אלעזר. שואלת הגמרא, והרי ניתן לומר שבמקרה שמעידים על חפץ שונה לא אמר כן? עונה הגמרא שהמעשה היה באופן שהעיד ואמר בפני הודה פלוני שחייב לחברו שווי חבית שמן והשני אמר שווי חבית יין, שבכלל שווי חבית שמן יש שווי חבית יין. עוד מבררת הגמרא מה הדין כשאחד מעיד שהמעשה היה בקומה העליונה ואחד אומר בקומה התחתונה, אמר רבי חנינא מעשה בא לפני רבי, וצירף עדותן כרבי יהושע בן קרחה ששניהם מעידים על מנה ואפילו שמכחישים בבדיקות נאמנים כפי שאמר רב יהודה.

תנו רבנן, מניין שלאחר שפסקו הדיינים את הדין לא יצא הדיין ויאמר הריני מזכה וחבירי מחייבים, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי? תלמוד לומר, "לא תלך רכיל בעמך" ואומר "הולך רכיל מגלה סוד". ומביאה הגמרא מעשה בתלמיד אחד שיצא עליו שם שגילה דבר שנאמר בבית המדרש לאחר עשרים ושנים והוציאו רב אמי מבית המדרש מפני שתלמיד זה מגלה סוד ומדבר לשון הרע.